



Briuselis, 2016 06 01
COM(2016) 357 final

Standartizacijos dokumentų rinkinys

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR
EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI**

2017 m. Sąjungos Europos standartizacijos darbo programa

{SWD(2016) 185 final}

1. ĮVADAS

Įrodyta, kad Europos standartai – politikos priemonė, kuri yra svarbi formuojant Europos politiką. Standartai, kaip politikos priemonė, padeda gerinti bendrosios rinkos veikimą – jais šalinamos techninės kliūtys, kurių atsiranda dėl nesutampančių nacionalinių standartų. Jais užtikrinamas tinklų ir sistemų sąveikumas, didesnė vartotojų ir aplinkos apsauga, taip pat jais remiamos inovacijos ir skatinama jas diegti. Standartai naudingi vartotojams, bendrovėms ir visai visuomenei, jie padeda didinti bendrą ES ekonomikos augimą ir konkurencingumą.

Skatindama kurti Europos prekių ir paslaugų standartus strateginėse prioritetinėse srityse, kuriose plėtojama rinka, Komisija siekia sukurti Europos įmonių, visų pirma mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI), konkurencinį pranašumą.

Reikalavimas skelbti **metinę Sąjungos Europos standartizacijos darbo programą (MSDP)** nustatytas Reglamente (ES) Nr. 1025/2012 (toliau – Reglamentas); programos tikslas – apibrėžti strateginius Europos standartizacijos prioritetus, atitinkančius Komisijos planuose nustatytus politikos tikslus.

Siekiant suteikti Europos standartizacijai naują impulsą, 2017 m. MSDP yra įtraukta į išsamų dokumentų rinkinį, į kurį taip pat įeina Komisijos komunikatas „XXI amžiaus Europos standartai“ ir prie jo pridedamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas dėl paslaugų standartizavimo, taip pat komunikatas dėl 24 straipsnyje nustatytos Reglamento įgyvendinimo ataskaitos. Ypatingas dėmesys MSDP teikiamas komunikatui dėl 2016 m. balandžio 19 d. patvirtinto prioritetinio informacinių ir ryšių technologijų (IRT) standartų plano. Be to, ši MSDP tvirtinama atsižvelgiant į diskusijas, rengiamas įgyvendinant Bendrą standartizacijos iniciatyvą, kurią, patvirtinus bendrosios rinkos strategiją¹, inicijavo Komisija.

Programoje remiami veiksmai pagal Komisijos prioritetus – sujungta bendrąja skaitmeninė rinka; atsparia energetikos sąjunga ir perspektyvia klimato kaitos politika; stipresnė ir teisingesnė vidaus rinka su tvirtesne pramonine baze.

Šia MSDP papildomi į 2016 m. MSDP² įtraukti veiksmai, konkrečiai – susiję su įtraukumu, kaip tai suprantama pagal Reglamentą.

Darbo programoje nurodytų veiklos krypčių poveikis biudžetui yra ne didesnis, nei jau numatyta 2017 m. finansinėse perspektyvose.

2. STRATEGINIAI EUROPOS STANDARTIZACIJOS PRIORITETAI

2.1. IRT standartizacija

Komisijos komunikate dėl Bendrajai skaitmeninei rinkai skirtų IRT standartizacijos prioritetų³ pateiktas bendrosios skaitmeninės rinkos (BSR) svarbiausių prioritetinių elementų, kurių požiūriu labiausiai reikia gerinti IRT standartizavimą, sąrašas⁴: **5G ryšys, debesijos kompiuterija, daiktų internetas, (didelės apimties) duomenų technologijos ir kibernetinis saugumas**. Tai svarbiausi technologijų elementai, kurie yra labai svarbūs tokiose srityse, kaip antai e. sveikata, prie interneto jungiamos ir automatinės transporto priemonės, pažangioji energetika, pažangioji gamyba ar išmanieji miestai. Šiame etape Komisija nenumato siųsti standartizacijos prašymų

¹ COM(2015) 550 *final*, SWD(2015) 202 *final*.

² COM(2015) 686.

³ COM(2016) 176.

⁴ COM(2015) 192.

Europos standartizacijos organizacijoms (ESO), tačiau, siekdama parengti standartų apžvalgas ir tinkamus standartus, ji prašys šių organizacijų dalyvauti įvairioje parengiamojoje veikloje.

Kalbant apie **debesijos kompiuteriją**, Komisija reikalaus, kad ESO, bendradarbiaudamos su tarptautinėmis standartus rengiančiomis organizacijomis, debesijos paslaugų teikėjais ir galutiniais naudotojais, iki 2017 m. vidurio atnaujintų galutiniams naudotojams (ypač MVĮ ir viešajam sektoriui) skirtas debesijos standartų ir gairių apžvalgas.

Dėl **daiktų interneto**, Komisija, bendradarbiaudama su ESO ir tarptautinėmis standartus rengiančiomis organizacijomis, skatins sąveikią daiktų interneto aplinką. Vėliau Komisija vertins, ar reikia daugiau veiksmų nustatytoms sąveikumo triktims šalinti, ir prireikus galbūt imsis teisinių priemonių ir rekomenduos tinkamus standartus.

Kibernetinio saugumo srityje Komisija:

- paragins ESO iki 2016 m. pabaigos parengti praktines gaires, apimančias daiktų internetą, 5G ryšį, debesiją, didelės apimties duomenis ir pažangiąsias gamyklas;
- paragins ESO iki 2018 m. pabaigos parengti standartus, kuriais būtų palaikomas visuotinis sąveikumas ir sklandus bei patikimas tapatumo nustatymas, tinkamas įvairiems objektams, įrenginiams ir fiziniams bei juridiniams asmenims ir paremtas panašiais patikimumo užtikrinimo modeliais;
- ateinančius trejus metus remis ESO, šioms rengiant standartais grindžiamas organizacijoms skirtas kibernetinio saugumo rizikos valdymo gaires ir valdžios arba reguliavimo institucijoms, kurioms tenka priežiūros atsakomybė, skirtas atitinkamas audito gaires.

Komisija bendradarbiaus su ESO siekdama užtikrinti, kad jų strategijoje ir veiksmų gairėse būtų atsižvelgiama į naujus reikalavimus, kylančius dėl skaitmeninamų pramonės sričių, susijusių, pavyzdžiui, su transporto priemonėmis, energetika, e. sveikata ir pažangiąja gamyba.

2.2. Paslaugų standartizacija

Kaip skelbiama bendrosios rinkos strategijoje⁵, Komisija priėmė dokumentą dėl paslaugų standartizavimo; tai – Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, pridedamas prie komunikato „XXI amžiaus Europos standartai“. Šiame dokumente išaiškinta paslaugų standartų aprėptis, specifika, teikiama nauda ir susiję uždaviniai. Siekdama skatinti geriau plėtoti Europos standartus ir juos naudoti, taip pat pašalinti nacionalines kliūtis, kurių kyla taikant esamą teisinę sistemą, pirmiausia – Paslaugų direktyvą, Komisija siūlo taikyti bendrą požiūrį, kurį sudaro:

- geresnis Europos paslaugų standartų kūrimas remiantis nacionalinių ir kitų paslaugų standartų taikymo stebėsenos sistema ir rinkos poreikiais – nustatant sritis, kuriose būtų galima plėtoti Europos standartus, nustatyti ES prioritetus atitinkančius prioritetus ir skatinti jų plėtojamą;

⁵ COM(2015) 550.

- geresnis tarpusavio pripažinimas ir susijusių nacionalinių kliūčių mažinimas, pradedant tikslinė esamų su pasirinktos srities standartais ir sertifikatais susijusių leidimų ar licencijų išdavimo taisyklių ir praktikos peržiūra, taip pat reikalavimų lygiavertiškumo vertinimu;
- veiksmingesnė informacija paslaugų teikėjams, įskaitant geresnio informacijos apie standartus ir susijusius reikalavimus prieinamumo užtikrinimą per bendruosius skaitmeninius vartus.

Remdamasi pirmiau pateikta informacija, Komisija:

- išanalizuos, ar yra sričių, kuriose nacionaliniai paslaugų standartai nesutampa arba dubliuojasi arba kuriose gali būti politikos spragų, trukdančių įgyvendinti dešimt Komisijos prioritetų. Ji kasmet pateiks ataskaitą, kuri bus įtraukta į Europos Parlamentui ir Tarybai rengiamą ES standartizacijos politikos įgyvendinimo ataskaitą. Remdamasi šiais dokumentais ji spręs, ar suteikti įgaliojimus arba rekomenduoti, kad Europos standartizacijos komitetas (CEN) parengtų standartų ar standartizacijos leidinių;
- iki 2016 m. pabaigos kartu su Europos ir nacionalinėmis standartų nustatymo įstaigomis ir suinteresuotaisiais subjektais suderins Europos paslaugų standartų prioritetinių sričių nustatymo kriterijus;
- siekdama propaguoti geriausią patirtį, pašalinti kliūtis ir panaikinti plačiai paplitusią lygiavertiškumo proporcingo vertinimo praktiką, 2017 m. pradės tikslinę peržiūrą, kad galėtų surinkti informaciją apie esamas su standartais ir sertifikatais susijusių leidimų ar licencijų išdavimo taisykles ir praktiką, taip pat reikalavimų lygiavertiškumo vertinimą;
- rekomenduoja CEN: i) iki 2016 m. pabaigos baigti rengti tarptautinių, Europos ir nacionalinių paslaugų standartų apžvalgas, taip pat šias apžvalgas nuolat rengti; ii) kasmet rengti sričių, kuriose nacionaliniai paslaugų standartai gali nesutapti arba dubliuotis arba kuriose gali būti spragų ir būtų galima parengti Europos paslaugų standartų, sąrašą; iii) nustatyti, ar yra sričių, kuriose augimą apsunkina tai, kad nėra parengta susijusių produktų ir paslaugų standartų;
- rekomenduoja nacionalinėms standartizacijos institucijoms (NSI) nuspręsti, ar reikėtų, atsižvelgiant į Europos aspektą, parengti nacionalinį paslaugų standartą, ar būtų geriau vietoj jo parengti Europos paslaugų standartą;
- rekomenduoja valstybėms narėms, nustatant naujus ar peržiūrint esamus teisės aktus, kuriais, be kita ko, reglamentuojamos patekimo į paslaugų sektorių rinkas sąlygos, išnagrinėti, kaip yra taikomi Europos paslaugų standartai.

Siūlomos priemonės papildoma kitus bendrosios rinkos strategijoje, taip pat Bendroje standartizacijos iniciatyvoje numatytus su paslaugomis ir standartizacija susijusius veiksmus. Veikla vykdoma įgyvendinant esamas Europos standartizacijos sistemos struktūras ir procesus, taip pat naudojantis esamais forumais ir grupėmis.

Siūloma sistema bus pradėta įgyvendinti 2016 m., patvirtinus Komisijos standartizacijos dokumentų rinkinį. 2017 m. Komisija sutelks daugiau pastangų ir pateiks praktinių sprendimų, kaip skatinti geriau kurti ir naudoti Europos paslaugų standartus, didinti informuotumą ir šalinti kliūtis, kurių kyla Europos paslaugų teikėjams.

2.3. Europos standartizacijos organizacijoms teiksimų standartizacijos prašymų 2017 m. strateginės prioritetinės sritys

Komisija nustatė savo strateginius Europos standartizacijos prioritetus toliau išvardytose srityse, kuriose ketina prašyti Europos standartizacijos organizacijų parengti standartų ir standartizacijos leidinių. Šios sritys tiesiogiai susijusios su šiais Komisijos prioritetais: sujungta bendraja skaitmenine rinka; atsparia energetikos sąjunga ir perspektyvia klimato kaitos politika; stipresnė ir teisingesnė vidaus rinka su tvirtesne pramonine baze.

Sujungtos bendrosios skaitmeninės rinkos srityje siūlomais veiksmais siekiama skatinti tobulinti e. įgūdžius ir naudotis skaitmeninėmis technologijomis:

- naudojant visoje Europoje suprantamą bendrą kalbą kompetencijoms, įgūdžiams ir kvalifikacijos lygmenims aprašyti, pateikiant nuorodą į kompetencijas, kurias reikalaujama turėti ir taikyti su IRT susijusioje darbo vietoje, sukurti visapusę Europos su IRT susijusių specialybių sistemą ir pradėti ją įgyvendinti;
- tobulinant ir paprastinant į valstybių narių uostus atvykstantiems ir (arba) iš jų išvykstantiems laivams taikomus Sąjungos ir valstybių narių teisės aktuose nustatytus ataskaitų teikimo formalumus, siekiant sumažinti laivybos bendrovių patiriamą administracinę naštą;
- palengvinti su transportu susijusios informacijos srauto užtikrinimą, prieigą prie šios informacijos ir naudojimąsi ja, kad transporto paslaugos būtų teikiamos veiksmingiau ir pigiau.

Atsparios energetikos sąjungos ir perspektyvios klimato kaitos politikos srityje siūlomais veiksmais siekiama susieti mūsų infrastruktūros objektus, įvairinti mūsų energijos šaltinius, mažinti energijos vartojimą ir propaguoti klimatui nekenkiančias technologijas:

- sudarant sąlygas suderinti licencijų išdavimo procesą ir pramonės standartus, susijusius su ES branduolinės energetikos infrastruktūros plėtra per visą jos naudojimo laiką (statyba, eksploatavimas, eksploatavimo nutraukimas ir atliekų tvarkymas), siekiant sukurti bendrą energetikos politikos sistemą ir išnaudoti masto ekonomijos teikiamus pranašumus;
- užtikrinant tinklų sąveikumą, kad būtų didinama atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis įvairių energijos rūšių sistemoje, taip siekiant padidinti esamos infrastruktūros pajėgumą pritraukti žaliosios energijos išteklius ir vartotojams nedidinti kainos.

Remdama stipresnės ir teisingesnės vidaus rinkos su tvirtesne pramonine baze kūrimą, Komisija toliau nurodytose srityse siūlo veiksmus, kuriais būtų didinami saugos ir sąveikumo reikalavimai, būtini produktų vidaus rinkai sukurti ir itin veiksmingai Europos pramonei bazei išlaikyti:

- statybos produktų sektoriuje įgyvendinant toliau išvardytas iniciatyvas bus galima sektoriuje pritaikyti kitų sektorių pažangą, pritaikyti esamus produktus ir sukurti naujoviškų produktų, atitinkančių esamus saugos ir kokybės poreikius:
 1. turi būti baigti kurti reglamentuojamų pavojingų medžiagų ir apšvitos vertinimo metodai ir naujieji vertinimo metodai turi būti laipsniškai įtraukiami į statybos produktų standartus;
 2. statybos produktai, turintys sąlytį su žmonėmis vartoti skirtu vandeniu;

3. naujoviški produktai ir svarbiausių statybos produktų veiksmingumo ypatybių vertinimas;
 - į sąrašus neįtrauktų medžiagų, susijusių su sąlyčiui su maistu skirtu plastikumu ir gaminiais, keliamos rizikos vertinimo metodai, siekiant esamus standartus atnaujinti atsižvelgiant į naujus pavojus;
 - pakuotėms gaminti skirtu plastikumu biologinis skaidumas ir perdirbti tinkamos pakuočių atliekos;
 - kalbant apie geležinkelių sritį, toliau nurodytos iniciatyvos padės patobulinti nacionalinius geležinkelių tinklus, juos tarpusavyje sujungti ir užtikrinti jų sąveikumą:
 1. traukinių vidaus pasyviosios saugos rėmimas sąveikioje geležinkelių sistemoje – tai padės Europos lygmeniu patobulinti kelionės traukiniais saugos reikalavimus;
 2. laisvo pantografo judėjimo (mechaninio kinematinio pantografo gabarito) apskaičiavimo metodikos supaprastinimas siekiant palengvinti pantografo vežimėlių tinkamumo naudoti kontaktinėse oro linijose vertinimą; tolesnis darbas, susijęs su geležinkelių sistemos sąveikumu: miesto geležinkelio standartų kūrimas;
 - kadangi jau įvyko keletas nelaimingų atsitikimų ir incidentų, rengiant standartus turi būti apsvarstyti šie produktai ir (arba) procedūros: informacijos apie orus produktų, įskaitant remiantis įvairiais šaltiniais sukurtą pilotų kabinoje naudojamą programinę įrangą, informacijos apie kilimo ir tūpimo tako užimtumą sistemas (angl. *Runway Overrun Awareness Alerting systems*), lėktuvo svorio ir pusiausvyros apskaičiavimo sistemas (angl. *Onboard Weight and Balance systems*), pateikimas pilotams;
 - iš perdirbtų žaliavų gaminamos tvoros cheminės medžiagos; tai padėtų sumažinti kainą ir Europos Sąjungos priklausomumą nuo žaliavų;
 - saugumo ir gynybos sektoriaus konkurencingumo ir veiksmingumo rėmimas siekiant išnaudoti masto ekonomijos teikiamus pranašumus ir remti Europos, kaip stipresnės pasaulio lygmens veikėjos, atliekamą vaidmenį.

3. TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

Komisija ragina ESO toliau bendrai propaguoti tarptautinius ir Europos standartus tuose pasaulio regionuose, kuriuose tvirtesni standartizacijos ryšiai ir lengvesnis pateikimas į rinką Europos pramonei gali būti naudingas.

Didelė dalis Europos standartų yra tiesiogiai susiję su tarptautine standartizacija.

Be to, siekiant, kad Europos iniciatyvos tarptautiniu lygmeniu būtų palankiau priimanamos, atitinkamose įstaigose Europos standartizacijos sistemos (ESS) turėtų reikšti bendrą poziciją.

Komisija derasi su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo (TPIP) ir standartizacija yra vienas iš pagrindinių aptariamų klausimų, kadangi taikomos dvi skirtingos sistemos; tačiau tai gali suteikti didelių pranašumų, jei būtų pasiektas abiem susitarimo šalims naudingas susitarimas.

Komisija taip pat sėkmingai sudarė išsamų ekonomikos ir prekybos susitarimą (CETA) su Kanada ir šiuo metu vyksta derybos su Japonija. Svarbiausias dalykas visuose šiuose prekybos susitarimuose – standartizacija, nes pagrindinės kliūtys, su kuriomis susiduria šie subjektai, yra techninės prekybos kliūtys, o ne paprasti su tarifais susiję klausimai.

Su trečiosiomis šalimis Komisija tęs įvairius pradėtus dialogus politikos klausimais ir pastebimumo bei žinomumo didinimo veiksmus (deleguotasis Europos standartizacijos ekspertas Indijoje (SESEI), deleguotasis Europos standartizacijos ekspertas Kinijoje (SESEC) arba Kinijos ir Europos standartizacijos informacijos platforma (CESIP)), kuriems ESO palaikymas yra būtinas (žr. metinės veiklos dotacijas).

Vienas iš su standartizacijos klausimais susijusio bendradarbiavimo su Kinija tikslų – partnerystė. Manoma, kad ilginiui ES reglamentavimo modelio propagavimas per standartus (produktų rinkodaros tikslu) palengvins patekimo į rinką sąlygas. Dvišalis techninis derinimas standartų lygmeniu – dar vienas būdas sukurti vienodesnes sąlygas ir suteikti aiškų pranašumą vietos rinkai ir Europos bendrovėms. ES ir Kinijos darbo grupės „Standartizacija“ nustatytas faktas: apie 90 EN standartų buvo patvirtinti kaip Kinijos standartai – tai suteikia konkurencinį pranašumą Europos bendrovėms. Panašių tikslų siekiama su Indija susijusia veikla.

Komisija, jau techniškai prisidėdama prie tam tikros tarptautinės standartizacijos veiklos, ketina labiau įsitraukti į Europos ir tarptautinę standartizaciją ir išnaudoti visas jos dabartinio oficialios stebėtojos statuso teikiamas galimybes, kad geriau vykdytų įsipareigojimą užtikrinti tarptautinių standartų pirmumą.

4. MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR INOVACIJŲ PROGRAMA „HORIZONTAS 2020“

Kad būtų užtikrintas ES konkurencingumas, būtina rengti ir įgyvendinti mokslinių tyrimų ir inovacijų darbotvarkes, be kita ko, vykdant standartizaciją. Programa „Horizontas 2020“ labai paskatins rinkoje diegti inovacijas, visų pirma remti moksliniais tyrimais grindžiamą standartizaciją ir įtraukti į standartus mokslo rezultatus. Standartizacija yra itin svarbi priemonė mokslinių tyrimų rezultatams pritaikyti rinkoje ir skleisti inovacijoms, įskaitant pagal programos „Horizontas 2020“ Euratomo dalį gautus mokslinių tyrimų rezultatus.

Programa „Horizontas 2020“ padės didinti standartizacijos sistemos veiksmingumą – įgyvendinant šią programą bus skatinamas atvirų standartų ir platformų taikymas, nuoseklus standartų taikymas ir jų skverbimasis į rinką.

ESO turėtų skatinti ir sudaryti palankesnes sąlygas, kad standartizacijos veikloje techniniu lygmeniu būtų tinkamai atstovaujama juridiniams asmenims, dalyvaujantiems su ta sritimi susijusiame projekte, Sąjungos finansuojamame pagal daugiametę bendrąją mokslinių tyrimų, inovacijų ir technologinės plėtros srities veiksmų programą. ESO turėtų teikti Komisijai šio veiksmo įgyvendinimo 2013–2016 m. ataskaitas.

5. KITAS CIKLAS

Užbaigusi diskusijas, rengiamas įgyvendinant Bendrą standartizacijos iniciatyvą, Komisija, siekdama sustiprinti su ES standartizacijos politika susijusių metinio valdymo ciklo faktų bazę, imsis šių dviejų veiksmų:

- pradės tyrimą, siekdama išanalizuoti standartizacijos ekonominį poveikį ir poveikį visuomenei.

Pripažįstama, kad standartai atlieka gyvybiškai svarbų ir kartais nematomą vaidmenį remiant ekonomikos augimą, nes jie padeda didinti našumą ir konkurencingumą, skatinti inovacijų diegimą ir užtikrinti visuomenės gerovę. Taigi Komisija, gavusi Tarybos pasiūlymą⁶ ir atsižvelgdama į Bendrą standartizacijos iniciatyvą, laiku pradės tyrimą, kuris turėtų padėti ištirti standartų poveikį ekonomikai ir visai visuomenei. Atliekant šį tyrimą bus remiamasi esamais nacionaliniais tyrimais⁷ ir įvairiais šiuo metu taikomais standartizacijos finansavimo modeliais ir bus į juos atsižvelgiama.

- pradės pagrįstą tarpinstitucinį dialogą.

Nuo 2017 m. per kiekvieną metinį ciklą, prieš kiekvienų metų liepos mėn. tvirtinant MSDP, Komisija Europos Parlamentui ir Tarybai pateiks bendrą ES standartizacijos politikos įgyvendinimo ataskaitą. Remdamasi šia ataskaita, Komisija teikia pasiūlymą dalyvauti pavasarį rengiamame tarpinstituciniame dialoge su Europos Parlamento ir Tarybos atstovais.

Ataskaitoje, be kita ko, bus pateikiama informacija apie:

- MSDP numatytų veiksmų įgyvendinimo pažangą, įskaitant susijusią su Europos paslaugų standartų kūrimu;
- veiksmų, numatytų komunikate dėl bendrajai skaitmeninei rinkai skirtos IRT standartizacijos prioritetų, įgyvendinimo pažangą;
- ESO skirtų standartizacijos prašymų vykdymo būklę;
- parengtų ir ESO darbo programoje įregistruotų standartų skaičių;
- III priede nurodytų organizacijų (SBS⁸, ANEC⁹, ECOS¹⁰ ir ETUC¹¹, atitinkamai atstovaujančių MVĮ, vartotojams, darbuotojams ir aplinkos interesams standartizacijos veikloje) indėlį į standartų rengimo procesus (įtraukumas);
- ES finansinę paramą ESO pagal Reglamentą.

Ataskaita ir nuoseklus dialogas bus politikos indėlis įgyvendinant ateinančių metų MSDP.

⁶ 2015 m. kovo 2 d. Konkurencingumo tarybos posėdžio išvadose teigiama, kad Konkurencijos taryba ragina Komisiją užbaigti nepriklausomą peržiūrą ir, atsižvelgiant į visų šalių interesus, ištirti standartizacijos poveikį ekonomikai.

⁷ Didžiosios Britanijos standartų institucija (2015 m.), „Ekonominis standartų indėlis į JK ekonomiką“ (angl. *The Economic Contribution of Standards to the UK Economy*); Prancūzijos standartizacijos organizacija (AFNOR, 2016 m.), „Ekonominis standartizacijos poveikis“ (angl. *Economic impact of standardisation*); AFNOR (2009 m.), „Ekonominis standartizacijos poveikis. Prancūzijos technologiniai pokyčiai, standartai ir ilgalaikis augimas“ (angl. *The Economic Impact of Standardisation – Technological Change, Standards and Long-Term Growth in France*); Vokietijos standartizacijos institutas (DIN, 2000 m.), „Standartizacijos nauda ekonomikai“ (angl. *Economic Benefits of Standardization*), 3 tomai. Berlynas: Beuth (atnaujinta 2011 m.); DTI (2005 m.): „Standartų empirinė ekonomika“ (angl. *The Empirical Economics of Standards*), DTI ECONOMICS PAPER NO.12. Londonas.

⁸ Smulkiojo verslo standartai, <http://sbs-sme.eu/>.

⁹ Europos vartotojų atstovavimo standartizacijos srityje koordinavimo asociacija, <http://www.anec.eu/anec.asp>.

¹⁰ Europos aplinkos apsaugos piliečių organizacija standartizacijos srityje, <http://ecostandard.org/>.

¹¹ Europos profesinių sąjungų konfederacija, <http://www.etuc.org/>.